

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Васильченко Дар'ї Костянтинівни
«Принципи архітектурно-планувальної організації закладів позашкільної освіти в структурі об'єднаних територіальних громад», представлену на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 191 – Архітектура та містобудування

Актуальність теми дисертаційного дослідження Васильченко Дар'ї Костянтинівни пов'язана з необхідністю забезпечення дитячого населення місцями для проведення якісного, змістовного дозвілля розвиваючого характеру, необхідністю модернізації існуючих осередків, реконструкції та повоєнної відбудови закладів позашкільної освіти з опорою на сучасні принципи та потреби суспільства. Важливим є дослідження шляхів актуалізації закладів позашкільної освіти в сучасному освітньому та соціокультурному середовищі.

В умовах адміністративного поділу України на об'єднані територіальні громади важливими є питання налагодження співпраці між територіальними одиницями, запровадження зручних шляхів зв'язку між ними, що сприятиме політиці щодо забезпечення всього населення однаковими можливостями здобуття позашкільної освіти. Важливим є влаштування позашкільних освітніх осередків достатньої місткості та якості, що задовольнятимуть потреби дитячої категорії, матимуть змогу трансформуватись відповідно до змін у демографічній ситуації та подальших процесів саморозвитку, пов'язаних з об'єднанням або розділенням територіальних громад. Отже трансформація української освіти потребує також відповідних сучасних архітектурних рішень, які базуються на вимогах щодо нового освітнього простору та формують підґрунтя для подальшого розвитку спроможної освітньої мережі.

Середовище сучасного закладу позашкільної освіти має в тому числі виконувати функцію психологічної реабілітації для дітей, адже через військові дії на території держави значна частина дітей стала вимушеними переселенцями і потребує психологічного відновлення у комфортному середовищі. Дослідження даного питання є актуальним зараз, під час триваючих військових дій, і буде актуальним в період повоєнної відбудови.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації базується на проаналізованих масивах даних, зокрема, дисертаційних досліджень, наукових статей за спорідненими темами, статистичних даних, графічного матеріалу. Васильченко Д. К. ретельно проаналізувала здобутки попередніх дослідників за близькими темами дослідження, що продемонстровано зокрема в підрозділі 1.1. дисертаційного дослідження (див. Рис. 1.1. «Аналіз наукових вишукувань на близькі теми дослідження», с. 34).

Загальна кількість досліджених у дисертації інформаційних джерел налічує 243 найменування.

Достовірність основних положень підтверджується:

- Актами впровадження результатів дисертаційного дослідження, що представлені у додатку Б роботи;
- Вдалою апробацією результатів дослідження на науково-практичних конференціях та публікаціями основних положень та результатів дисертаційної роботи у вітчизняних та закордонних фахових наукових виданнях (див. додаток В);
- Науковою новизною дисертаційного дослідження.

Таким чином, можна прийти позитивного висновку щодо достовірності і наукової обґрунтованості отриманих Васильченко Д. К. результатів дисертаційного дослідження. Результати дисертаційного дослідження є достовірними і науково обґрунтованими. Результати дисертаційної роботи цілком відповідають зазначеній меті та науковим завданням.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному:

Вперше:

- Сформульовано принципи, відповідні прийоми та засоби архітектурно-планувальної організації закладів позашкільної освіти в структурі об'єднаних територіальних громад; на їх основі розроблені планувальні рішення навчальних зон та чарунок;
- Запропоновано класифікацію закладів позашкільної освіти за ступенем доступності (відкритий, напівзакритий, закритий типи);
- Запропоновано авторське трактування поняття «універсальна навчальна зона». Розроблено планувальні рішення універсальної навчальної зони.

Удосконалено:

- Класифікацію функціональних груп закладів позашкільної освіти (окреслено два підходи до розподілу функціональних груп приміщень ЗПО на концентровані та розосереджені); систематизацію типів зонування громадських навчальних зон; систематизацію критеріїв оцінювання ефективності функціонально-планувального рішення ЗПО; схеми сценаріїв функціонування ЗПО відповідно до узагальнених напрямів діяльності (розроблено узагальнені схеми траєкторій руху відвідувачів та персоналу для трьох умовних груп ЗПО);
- Метод обчислення корисної площі в гнучких навчальних просторах ЗПО; метод оптимізації використання за часовим параметром спортивної зони ЗПО II рівня містобудівної організації; підхід до питання доступності функціональних зон будівлі та території закладу позашкільної освіти за часовим параметром.

Отримали подальший розвиток:

– Підходи до класифікації функціональних зон; варіанти створення (добудови / реконструкції із розширенням) навчальних блоків із набору комбінаторних елементів; систематизація існуючого досвіду проектування та наукових досліджень у галузі; підходи до проектування універсальних та спеціалізованих освітніх модулів ЗПО.

– Рекомендації щодо нормування площ навчальних зон відповідно до кількості користувачів, типу використовуваного обладнання, можливості реалізації інклюзивного навчання, форми роботи.

Практичне значення отриманих результатів дослідження. Результати дослідження можуть бути використані при проектуванні нових та під час реконструкції існуючих будівель закладів позашкільної освіти, під час відбудови освітніх осередків, під час інтеграції дитячих освітніх зон у структуру існуючих будівель; у педагогічній діяльності – для підготовки лекційних та практичних занять із студентами архітектурної спеціальності; для нових наукових досліджень; під час розроблення чи оновлення нормативних документів.

Результати дослідження впроваджені у декількох науково-дослідних розробках (див. додаток Б): у розробленні рекомендацій щодо проектування сучасних закладів базової та позашкільної освіти (Київ, 2022 р.); у проектній пропозиції, розробленої для комплексного проекту кампусу Таврійського Національного Університету ім. Вернадського як основи науково-освітнього та навчального кластеру «Вільне» у селищі Білогородка, Києво-Святошинського району Київської області (2021 р.); при розробці проектної пропозиції рішення генерального плану території президентського дослідницького університету та архітектурно-планувального рішення лабораторного корпусу 9А (2021 р.); при розробці передпроектної пропозиції щодо реконструкції комплексу середньої загальноосвітньої школи I-III ступенів № 182 м. Києва (2019 – 2020 роки); при розробці проектної пропозиції реконструкції приміщення актової зали Спеціалізованої школи №80 Печерського району м. Києва (2018 р.). Результати та рекомендації дисертаційного дослідження були впроваджені у курсовому проектуванні для студентів спеціальності 191 «Архітектура та містобудування» КНУБА, у проведенні відкритої лекції «Архітектура об'єктів цивільного призначення. Поглиблена спеціалізація: заклади позашкільної освіти» (2020 р.) а також у дипломних проектах, виконаних у співкерівництві із автором.

Оцінка наукових публікацій. Наукові результати дисертації Васильченко Д. К. були опубліковані в 15 наукових працях: у фахових виданнях – 5 статей, у наукових періодичних виданнях інших держав, що внесені до міжнародної наукометричної бази даних (Index Copernicus) – 1 стаття,

опубліковано 9 тез наукових доповідей у матеріалах міжнародних, всеукраїнських, науково-практичних конференцій.

Зміст публікацій відповідає заявленим об'єкту, предмету та завданням дослідження. Їх кількість та якість відповідає вимогам п. 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

Оцінка змісту, стилю та мови дисертації, її завершеності, оформлення.

Дисертація складається із анотацій українською та англійською мовами, переліку термінів та визначень понять, вступу, трьох розділів із висновками, загальних висновків, списку використаної літератури та семи додатків. Результати дослідження викладені на 323 сторінках, включаючи основну текстову частину дисертації із 157 сторінок, 53 сторінки ілюстрацій (в тому числі 14 ілюстрацій в додатках). Список використаних джерел, що включає 243 найменування, представлено на 33 сторінках. Вісім додатків представлені на 93 сторінках. Акти впровадження представлені на 7 сторінках.

У **вступі** Васильченко Д. К. обґрунтована актуальність теми дослідження, визначено його зв'язок із науковими програмами. Сформульована мета дисертаційного дослідження є узгодженою із назвою роботи, завдання дисертаційного дослідження відповідають його меті. Правильно визначено предмет та об'єкт дослідження, вони відповідають темі дисертаційного дослідження. Розкриті наукова новизна і практичне значення одержаних результатів роботи.

У першому розділі «Особливості становлення сучасної системи закладів позашкільної освіти в Україні і світі» проаналізовано та узагальнено існуючі наукові нароби у галузі формування освітніх осередків та наукових дослідженнях суміжних галузей; виконано огляд законодавчої бази; виконано огляд моделей формування мережі ЗПО, функціонування ЗПО в умовах об'єднаних територіальних громад (ОТГ), виконано огляд формування позашкільця в історичні періоди з кінця ХІХ ст. до сучасності, сучасного стану позашкільної ланки в Україні; проведено аналіз закордонного досвіду щодо формування ЗПО та їх функціонування; досліджено основні світові тенденції освітньої галузі; розглянуто вплив освітніх методів на функціонально-планувальне рішення ЗПО.

У другому розділі «Функціонально-планувальна організація закладів позашкільної освіти на сучасному етапі розвитку» розглянуто фактори, що впливають на функціонально-планувальну організацію ЗПО; класифікаційні ознаки ЗПО; досліджено наукові джерела стосовно реконструкції, нового будівництва та прилаштування архітектурних об'ємів для функцій ЗПО;

розглянуто історію становлення проектування із типізованих та уніфікованих елементів, місце комбінаторних прийомів у архітектурному проектуванні; досліджено функціонально – планувальну організацію ЗПО I-IV рівнів містобудівної організації. Зроблено опис методики дослідження особливостей архітектурно-планувальної організації ЗПО на сучасному етапі розвитку: етапів досліджень для визначення функціонально-планувальної моделі, за якою слід організувати ЗПО у конкретному випадку. Зроблено аналітичний огляд досліджень щодо формування інтер'єрних просторів будівель ЗПО.

У третьому розділі «Принципи та прийоми архітектурно-планувальних рішень середовища закладів позашкільної освіти» на основі сформованого класифікаційного поділу ЗПО та їх планувальних під-одиниць виділено низку планувальних прийомів, що дозволяє формувати сучасне архітектурне середовища закладу позашкільної освіти; запропоновано набір планувальних елементів (чарунок малої, середньої та великої місткості, а також планувальних зон на різну кількість користувачів) відповідно до низки параметрів; сформульовані принципи, прийоми та засоби реалізації сучасних архітектурно-планувальних рішень ЗПО.

Загалом, слід відмітити структурованість роботи, послідовність і логічність викладення інформації у розділах, рівномірність інформативного наповнення роботи, високий рівень виконання представлених ілюстративних матеріалів. Загальні висновки є ґрунтовними і відповідають визначеним науковим завданням роботи. В цілому, можна зазначити, що поставлена мета дослідження була досягнута.

До основних здобутків роботи слід віднести наступні:

- Сформульовано принципи, відповідні ним прийоми та засоби архітектурно-планувальної організації закладів позашкільної освіти в структурі об'єднаних територіальних громад;
- Розроблено систему комбінаторних планувальних одиниць навчальних зон та чарунок на основі визначених принципів, прийомів та засобів архітектурно-планувальної організації закладів позашкільної освіти та певних класифікаційних ознак;
- Запропоновано підхід для покращення ефективності використання функціональних зон будівлі та території закладу позашкільної освіти за часовим параметром;
- Увага акцентована на необхідності використання універсальних навчальних зон, наведено визначення та властивості універсальної навчальної зони, запропоновані планувальні рішення.

В цілому позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, наукове і практичне значення одержаних результатів, маю висловити певні зауваження та побажання.

Зауваження та побажання:

1. Аналітична частина сучасного вітчизняного і закордонного досвіду проектування закладів позашкільної освіти у дисертації була представлена у стислому вигляді і насамперед у форматі текстового опису (с. 54-63). Зокрема досвід Німеччини (с. 61), Франції (с. 61-62), Японії (с. 63) був представлений як опис особливостей державного управління закладами освіти, який не містить в собі аналіз конкретних прикладів архітектурних рішень та їх різноманіття. Хоча саме існуючий багатий досвід цих країн, особливо Німеччини, міг би слугувати корисним та обґрунтованим базисом для подальших власних наукових пропозицій авторки.

2. Рис. 2.6 «Наповнюваність навчальних груп ЗПО» (с. 110) містить різні категорії користувачів, які поділені за різними ознаками, в тому числі за віком. Викликає питання доцільність існування закладу позашкільної освіти для дітей віком до 1 року, а також чому ця класифікація зупинилась на дитячому віці 7 років? Чи не потрібно враховувати інтереси до позашкільної освіти дітей від 8 років та підлітків?

3. В дисертації приділена значна увага можливості інклюзивності позашкільної освіти. На жаль, деякі планувальні рішення, запропоновані авторкою дисертації, є неможливими для реалізації у реальному житті для людини (дитини), яка пересувається на інвалідному візку. Наприклад, на рис. 3.2 «Планувальні моделі навчальних зон на різну кількість користувачів» (с. 136) зображено людину на інвалідному візку, яка повинна працювати в ізольованому або частково ізольованому просторі без розуміння фізичних можливостей потрапити в цей простір, розвернутися або просто відчувати «повітря» навколо. Ці приміщення без вікон, напевно, не відповідають сучасному уявленню про простір запроектований для розвитку дитини (особистості).

Не зважаючи на зроблені зауваження, результати представленого дисертаційного дослідження відзначаються науковою новизною і мають обґрунтований характер. Загалом робота має високий рівень і може вважатися суттєвим вкладом у розвиток архітектурних рішень закладів позашкільної освіти. Слід також зазначити, що дисертаційна робота виконана з дотриманням правил академічної доброчесності.

Відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

Дисертація Васильченко Дар'ї Костянтинівни «Принципи архітектурно-планувальної організації закладів позашкільної освіти в структурі об'єднаних

територіальних громад» відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», зокрема пп. 5, 6, 7, 8, 9.

Робота є самостійною науковою працею. Виконана з дотриманням академічної доброчесності. Висунуті в ній наукові положення і отримані теоретичні та практичні результати є актуальними, характеризуються єдністю змісту та свідчать про значний особистий внесок здобувача в науку.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Васильченко Дар'ї Костянтинівни є завершеною науковою працею, виконаною на високому рівні. Дисертаційна робота Васильченко Дар'ї Костянтинівни на тему «**Принципи архітектурно-планувальної організації закладів позашкільної освіти в структурі об'єднаних територіальних громад**», представлена на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності спеціальністю 191 – Архітектура та містобудування, за своїм науковим рівнем та практичною цінністю, змістом та оформленням повністю відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, та відповідає напрямку наукового дослідження освітньо-наукової програми КНУБА, а її авторка, Васильченко Дар'я Костянтинівна, заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 191 – Архітектура та містобудування.

Рецензент:

доктор архітектури, професор
професор кафедри дизайну архітектурного середовища
Київського національного університету
будівництва і архітектури

Булах І. В.

Підпис І. В. Булах завіряю.

Вчений секретар Вченої ради КНУБА
к.т.н., доцент

М.О. Клименко